

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням легкого ступеня

Виконала: студентка групи СО-4-(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Добровольська Тетяна Олександрівна
Керівник: Руколянська Н. В.
Рецензент: Турбан В. В.
Нормоконтроль_____ Юлія КЛЮЧКОВА

Запоріжжя

2022р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 56 с., 1 табл., 1 рис., 45 джерел, 5 додатків.

Об'єкт дослідження: діалогічне мовлення дітей з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.

Предметом дослідження є особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація; емпіричні: спостереження, аналіз мовленнєвої діяльності дітей, констатувальний експеримент.

Діалогічне мовлення відіграє провідну роль у передачі інформації між людьми. У дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями діалогічне мовлення має свої особливості, які виявляються через рівень розвитку словникового запасу та засвоєння граматичної структури мовлення. Діти з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня мають порушення всіх мисленнєвих процесів, порушення звуковимови,

Особливості мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня, обумовлюються порушеннями мислиннєвих процесів, які впливають на всі компоненти мовлення, а саме: граматичний, лексичний та фонетичний. Саме ці порушення можуть утруднювати висловлення власних думок та розуміння сказаного дитиною.

ДІТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ,
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ ЛЕГКОГО СТУПЕНЯ, ДІАГНОСТИКА,

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема розвитку діалогічного мовлення на сьогодні є досить актуальною, тому що мовлення є основою у розвитку особистості загалом. Мовлення є формою комунікації, опосередковане мовою, яка містить у собі процеси побудови та розуміння висловлювань. Розвиток саме діалогічного мовлення дозволяє вирішити проблеми у спілкуванні дітей з розумовою відсталістю, їх подальшої адаптації до самостійного життя. Воно відіграє велику роль у формуванні вищих психічних функцій. У дітей з інтелектуальним порушенням страждають всі складові характеристики мовлення, а саме: граматична, фонематична та лексична. Ці порушення обумовлені недостатністю мисленнєвої діяльності, яку допомагає розвивати і вдосконалювати діалог як один із видів мисленнєво-мовленнєвої діяльності.

Проблемою розвитку діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальним порушенням досліджували такі вчені: О. Лурія, М. Гнездилов, Г. Дульнєв, М. Кононова, М. Зеєман, В. Петрова та ін. Найбільш розповсюджені порушення усного мовлення при олігофренії розглядали К. Беккер, М. Совак, М. Хватцев та ін. Але на сьогодні не повною мірою досліджено особливості діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальним порушенням легкого ступеня, що і обумовило вибір теми бакалаврської роботи в такій редакції: «Особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням легкого ступеня».

Об'єкт дослідження: діалогічне мовлення дітей з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.

Предметом дослідження є процес розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити рівень розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання:

1. Вивчити і проаналізувати наукові джерела з проблеми дослідження.
2. Розглянути особливості розвитку звуковимови, лексичної та граматичної сторони мовлення дітей з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.
3. Проаналізувати рівень розвитку діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальним порушенням легкого ступеня.
4. Сформулювати методичні поради для педагогів з розвитку діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація;
- емпіричні: спостереження, аналіз мовленнєвої діяльності дітей, констатувальний експеримент.

Методологічне підґрунтя дослідження:

- положення про єдність загальних закономірностей розвитку нормальних і аномальних дітей (Л. Виготський, О. Лурія);
- положення про системний підхід до аналізу мовленнєвих порушень (Р. Левіна, В. Лубовський);
- положення про об'єктивні закономірності психічного та мовленнєвого розвитку дитини, основи яких розкриті в теорії культурно-історичного розвитку психіки (Л. Виготський, О. Леонтьєв, О. Лурія);
- концепція про взаємозв'язок мислення та мовлення (Л. Виготський);

– лінгвістичні особливості діалогічного мовлення (Л.П.Якубинський, Т.І.Винокур, Н.Ю.Шведова, І.П.Святогор, М.Л.Міхліна, О.М.Баранов, Г.Є.Крейдлін, В.Д.Дєвкін, Л.О.Леонова, Л.М.Михайлов та ін);

– психолінгвістичні передумови діалогічного мовлення, його структура (О.О.Леонтєв, О.М.Леонтєв, М.І.Жинкін, І.О.Зимня, П.П.Блонський, Е.П.Шубін, В.П.Дроздовський та ін.).

Дослідження проводилось на базі Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату «Оберіг» м. Запоріжжя.

Практичне значення роботи полягає у використанні отриманих результатів дослідження, вчителями логопедами, дефектологами та студентами у своїй практичній діяльності, задля розробки різних програм та методик для роботи над розвитком діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Апробація результатів дослідження відбулася на Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА РЕАЛІЇ» (26 травня 2022 р., м. Кам'янець-Подільський).

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (45 найменувань) та 5 додатків. Основний текст роботи викладено на 34 сторінках, загальний обсяг роботи – 56 сторінки.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу наукової літератури та проведення експерименту для дослідження рівня розвитку діалогічного мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня можна зробити такі висновки:

1. У дітей з інтелектуальними порушеннями відмічаються такі розлади фонетичної сторони мовлення:

– порушення вимови складних за артикуляцією звуків, їх заміна та пропуски;

– порушення фонетичної сторони мовлення у таких дітей відображаються на їх письмі;

– відмічається частота виникнення поліморфних порушень звуковимови;

– звуко-складова структура слова відзначається пропуском та заміною приголосних при їх злитті, персевераціями складів, елізією.

2. Лексична сторона мовлення досліджуваної категорії дітей характеризується бідністю словникового запасу, переважанням пасивного словника над активним. Спостерігається несформованість структури значення слова, порушення організації семантичних полів, помилки у доречному використанні слів та парафазії.

3. Порушення граматичної сторони мовлення проявляються в:

- помилковому використанні форм відмінкових закінчень;
- неправильному узгодженні іменників з іншими частинами мови;
- труднощах у словозміні та словотворенні;
- обмеженому використанні суфіксального способу словотворення;
- використанні у самотійному мовленні простих речень з частим пропуском головних членів речення.

4. Спираючись на отримані експериментальні дані, можемо зробити висновок, що лише 10% учнів 1 класу мають високий рівень розвитку зв'язного діалогічного мовлення, 50% - середній, а 40% - низький. На нашу думку, такі результати пов'язані з бідністю словникового запасу, зниженим рівнем пізнавальних процесів, недорозвиненням всіх психічних функцій. Всі ці порушення обумовлені органічним ураженням головного мозку дитини.

При виконанні завдань діти найчастіше припускалися помилок при складанні розповіді з власного досвіду, що виявлялось через труднощі у послідовному викладенні думки. Через це розповідь була схожа на перерахунок подій. Також були виявлені помилки у завданні з поєднанням трьох предметів у реченні, і тільки з допомогою вчителя успішно його закінчували. Під час побудови діалогу діти майже не ставили питань, спостерігався знижений пізнавальний інтерес, бідність словникового запасу, нестійкість уваги, а отже, і нерозуміння сутності діалогу.

У результаті дослідження нами було складено методичні рекомендації з розвитку діалогічного мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня для педагогів. Основними методами роботи над розвитком зазначеного виду мовлення є використання різного виду сюжетних картинок; організація життєвих ситуацій з використанням реальних предметів; показ незнайомих предметів; організація різного роду екскурсій. Також необхідно пам'ятати, що відповідати на питання дітей потрібно спокійно, чітко та стримано. Діалог повинен викликати у них тільки позитивні емоції, щоб у подальшому їм хотілося його підтримувати з іншими людьми.